

STM 1963

Anteckningar om Per Brant

Av Ingmar Bengtsson

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

Anteckningar om Per Brant

Av Ingmar Bengtsson

I. HÄRKOMST OCH LEVNADSFÖRHÅLLANDEN

Under Frihetstidens senare skede framstår J. H. Romans lärjunge och efterträdare Per Brant som en av de centrala personligheterna i Stockholms musikliv. Enligt egen utsägo framträdde han i huvudstadens musikkretsar redan 1728, men i huvudsak sammanfaller hans viktigaste verksamhetstid med Adolf Fredriks dagar som tronföljare och kung, alltså 1740–60-talen.

Om Brants insatser under detta skede har flera fakta framdragits. Holger Nyblom presenterade 1921 en rätt omfattande (ehuru bristfälligt kommenterad) samling aktstycken.¹ Senare har framför allt Stig Walin belyst olika sidor av Per Brants verksamhet och behandlat honom dels såsom eventuell tonsättare av några sinfonior,² dels såsom konsertgivare och organisator.³ I övrigt framskyntar Brant mera i förbigående hos exempelvis Norlind och P. Vretblad.⁴

I uppsatsen begagnade förkortningar:

Be&DaHN	= I. Bengtsson & R. Danielson: Handstilar och notpikturer i Kungl. Musikaliska akademiens bibliotek. (Uppsala 1955.)
BeRI	= I. Bengtsson: J. H. Roman och hans instrumentalmusik. Käll- och stilkritiska studier. (Uppsala 1955.)
bpt	= bouppteckning.
dlr Kmt	= daler kopparmynt.
dlr Smt	= daler silvermynt (1 dlr Smt = 3 dlr Kmt).
HCR	= Hovstatens kassaräkenskaper, i Slottsarkivet (Stockholm).
HüKorr4°	= A. A-son Hülphers' korrespondensvolym i 4° (C.b.2.), Västerås landsbibliotek.
KA	= Kammararkivet, Stockholm.
KB	= Kungl. Biblioteket, Stockholm.
MAB	= Kungl. Musikaliska akademiens bibliotek.
mtlgd	= mantalslängd.
RA	= Riksarkivet.
RÄA	= Riksmarskalkämbetets arkiv.
SSA	= Stockholms Stadsarkiv.
SSIA	= Slottsarkivet, Stockholm.
ULA	= Landsarkivet i Uppsala.
UUB	= Uppsala Universitetsbibliotek.
WalinkSMA	= S. Walin: Kungl. Svenska Musikaliska Akademien ..., Uppsala 1945.

¹ Per Brant och Frihetstidens musikliv. — STM 3 (1921), s. 93–126.

² Beiträge zur Geschichte der schwedischen Sinfonik. (Diss.) Sthlm 1941.

³ Detta i nyssnämnda arbete och främst i WalinkSMA, där Brant framstår som en indirekt idégivare bakom uppkomsten av K. Musikaliska Akademien.

⁴ Jfr T. Norlind & E. Trobäck: Kungliga Hovkapellet historia, Sthlm 1926, och P. Vretblad: Konsertlivet i Stockholm under 1700-talet, Sthlm 1918. Se även Norlinds artikel om Brant i Svenskt biografiskt lexikon.

Mycket mera är det inte, och närmare besett råder alltså oklarhet på förvånansvärt många punkter. Varifrån kom Brant? »Troligen Stockholm» heter det i Svenskt biografiskt lexikon — utan särskild motivering — om hans födelseort. När föddes han? 1713 brukar uppges, men detta årtal är endast en approximativ och otillförlitlig uträkning 54 år bakåt från dödsåret 1767. Är Brant av svensk härkomst? Den frågan saknar inte heller sitt intresse. Både i hovkapellet och bland hovtrumpetarna dominerade ju alltså tyskfödda musiker. (T. o. m. J. H. Roman själv måste till härstamningen närmast betecknas som »naturaliserad halvtysk på mödernet».)

Hur stor är egentligen Brants andel i insatserna för en offentlig konsertverksamhet i Stockholm? Nyblom gör gällande att Brant åren 1730–60 utövade större inflytande i huvudstadens musikliv än någon annan svensk, »kanske i högre grad än själve J. H. Roman». ⁵ Walin är försiktigare i sina värderingar och understryker bl. a. att Brant 1728 blott var femton år, ⁶ härvid förutsättande att 1713 är korrekt födelseår, men hävdar dock att Brant »något orättvist ställts i skuggan av sin stora föregångare». ⁷ Walin registrerar också den enda hittills påträffade tidningsnotis, som binder Brant till ett bestämt offentligt konserttillfälle. ⁸ I P. Vretblads konsertförteckning förekommer Brants namn överhuvudtaget inte.

I åtminstone två hänseenden råder det ingen brist på källmaterial. Dels överhopade Brant överstemarskalk-ämbetet och andra myndigheter samt åtskilliga av rikets höga herrar med promemoria-, klagobrev- och tiggarskrivelser, vilka i vederbörlig ordning behandlats av myndigheterna och herrarna i fråga. Dels finns åtskilliga handlingar, som berör hans ständiga låneskulder till diverse ståndspersoner, handelsmän m. fl. Brant tycks ständigt ha haft gott om idéer och ont om reda pengar. Hurudan var då den människa, som skymtar bakom dessa dokument? Var han en pliktrogen ämbetsman eller ett stycke bohem? Var det främst ett brinnande nit för tonkonsten eller var det intresset för den egna ekonomin och karriären som drev fram de många välsvarvade och insmickrande fraserna i hans skrivelser?

Slutligen: vad har Per Brant egentligen komponerat? De verk, som försetts med eller kan sättas i samband med hans namn, är ganska få; hans betydelse som tonsättare förefaller under alla omständigheter vara begränsad. Men att hans produktion är ringa gör det på intet sätt lättare att fastlägga den. Den mest påfallande gemensamma nämnaren i källmaterialet kan

tvärtom sägas vara förekomsten av ofullständiga eller motsägelsefulla tonsättarebestämningar. Den flitige notkopisten Brant har däremot efterlämnat en mängd synnerligen vackra avskrifter av andras verk med prydligt utsatta kompositornamn. ⁹

På många av de här framställda frågorna tycks det vara utomordentligt svårt att få definitiva svar. Källmaterialet företer alltför många och alltför nyckfullt fördelade luckor. I ett par sammanhang kan de arkivaliska pusselbitarna sammanfogas till nya och tämligen starka beviskedjor. I andra hänseenden nödgas man måhända stanna vid negativa resultat och även (speciellt beträffande Brants insatser som tonsättare) ifrågasätta hållfastheten hos vissa hittills accepterade uppgifter och rön.

Föreliggande första avsnitt med anteckningar om Per Brant skall huvudsakligen ägnas åt hans yttre levnadsomständigheter. I ett senare avsnitt avser jag att dryfta hans roll i Stockholms musikliv och den med hans namn förknippade musikaliska produktionen.

HÄRKOMST OCH FÖDELSEÅR

I Storkyrkoförsamlingens dödbok uppges att hovkapellmästaren Per Brant avled den 9 augusti 1767 »54 år g[amma] af okänd feber». ¹⁰ Det är allt man hittills haft att hålla sig till. Om hans födelseort, föräldrar o. dyl. lämnas ingenstades några uppgifter. De är inte heller lätta att få fram.

Om man utgår ifrån det i och för sig rimliga antagandet, att Brant föddes i Stockholm, och genomletar samtliga aktuella församlingars födelse- och dopböcker i syfte att finna en Per (eller Pehr, Peter, möjligen Petrus) Brandt eller Brant, född någon gång omkring 1713 (dvs. under perioden ca 1710–15), blir resultatet negativt. Samtidigt finner man dock att ett par längder är ofullständiga. ¹¹ Per kan således ändå ha fötts i Stockholm (t. ex. i Maria eller Klara församling).

Men när läget är till den grad ovisst, måste efterforskningarna givetvis utsträckas även till andra delar av landet. I Brants egen meritförteckning finns en detaljuppgift, som härvidlag tycktes kunna ge en första ledtråd: påståendet att han idkat »Studier vid Kongl. Akademien i Uppsala». ¹² Visserligen återfinns Brant inte i universitetets matriklar. Men dåtidens universitetslärare med-

⁹ Om Brant såsom notkopist (med beteckningen H/N 2) se Be&DaHN.

¹⁰ SSA Storkyrkoförsaml. F. a. 2; uppgiften »54 år» finns även i Tidning om Lärda Saker 1767.

¹¹ Så beträffande Maria församling för perioden 1691–1714, Klara församling för tiden före 1744 och Svea Livgardes Norra för 1701–1717.

¹² Nyblom, op. cit. s. 114.

⁵ Op. cit. s. 93.

⁶ Beiträge ..., s. 133; WalinKSMA s. 61, not 7.

⁷ Svensk musikhistoria, Sthlm 1949, s. 35.

⁸ Beiträge ..., s. 213, fotnot 2. Konserten ägde rum 25.4.1753.

delade allehanda mer eller mindre privat undervisning.¹³ Och det finns knappast anledning betvivla att Brant kan ha lagt grunden till sina språkkunskaper genom något slags studier i Uppsala om också inte såsom inskriven student.^{13a}

Den nya frågeställningen blev alltså: kan Per Brant möjligen ha växt upp i eller i trakterna omkring Uppsala? Möjligheten föreföll åtminstone värd att pröva, och uppslaget ledde småningom till positivt resultat. Ett sammanhang växte fram, ett nät av indicier kunde knytas.¹⁴ Vad som i det längsta saknades var det bindande beviset.¹⁵

När länkarna i beviskedjan här redovisas med viss utförlighet, så sker det emedan fallet tillika ger exempel på en typ av genealogisk problemlösning, som kanske inte är utan sitt principiella metodiska intresse.

I dopboken för *Esterna* församling — belägen i Roslagen mellan Uppsala och Norrtälje — finns en anteckning, som överensstämmer med den ovan angivna formuleringen om en Per, Pehr etc. född ca 1710–15. Tredjedag jul 1714 kristnades nämligen i denna församling en kronobefallningsman *Berge Brants* nyfödde son till *Petrus*.¹⁶ Det latiniserade namnet innebär inget hinder för en eventuell identifikation; variabiliteten i fråga om namnformer och namns ortografi var notoriskt stor vid denna tid.¹⁷ Födelseåret 1714 är visserligen senare än det man tidigare antagit för hovkapellmästare Per Brant, men är inte orimligt.¹⁸ Med hänsyn till att namnkombinationen vid tidpunkten

¹³ Jfr C. Annerstedt: Uppsala Universitets historia, III, Uppsala & Sthlm 1913–14. Do-centerna i Uppsala var väsentligen hänvisade till »att med konditionerande eller privata kollegier söka sitt uppehälle» (III: 2, s. 120). Sedan 1705 verkade språkmästaren Antonio Papi i franska och sedan 1719 Anders Hellman i tyska, däremot fanns inga särskilda lärare i italienska och engelska. Det var just i tyska och franska som Brant från 1733 förestod den ryske envoyéns korrespondens; se vidare s. 18.

^{13a} Med »student» menades vid denna tid endast att studier vid universitet påbörjats. Detta kunde ske vid mycket unga år. Som exempel kan nämnas Gustaf Düben d y:s brorson Carl Wilhelm (se s. 24), som var åtta år (!) då han blev »student i Uppsala».

¹⁴ För tålmodig, entusiastisk och värdefull assistens vid dessa arkivforskningar har jag att tacka min hustru.

¹⁵ Prof. Bengt Hildebrand, som i april 1961 var vänlig att taga del av denna undersökning i dess första utformning, bedömde då de dragna slutsatserna vara med största sannolikhet riktiga. Prof. Sten Carlsson ansåg sig i yttrande 22.4.1961 (rörande sökande till professuren i musikforskning i Uppsala) föranlåten att ändra ett tidigare avgivet omdöme (»nästan 100% -ig säkerhet») därhän »att ordet 'nästan' utgår, då den genealogiska indiciebevisningen i huvudfrågan måste betecknas som bindande». Vid denna tidpunkt fattades ännu de avgörande led i bevisföringen, som utgörs av det fullständiga namnet »Pehr Börjeson Brant» och uppgiften »född i Roslagen» (se s. 11).

¹⁶ ULA, Esterna kyrkoarkiv A I: 1, E, s. (60 och) 173: »Anno 1714 3. dag Juul Christnades HögActat Krono Hr Befallningsmannens på Gilberga *Berge Brants* lilla son *Petrus*...»

¹⁷ Många exempel härpå återfinns bl. a. i de olika stiftens herdaminnen. De latiniserade namnformerna var i synnerhet brukliga i fråga om ståndspersoner, till vilken kategori »välborne» Berge Brant avgjort räknades.

¹⁸ Jfr B. Hildebrand: Handbok i släkt- och personforskning (Sthlm 1961), s. 67: »Så

i fråga visade sig vara ytterligt sällsynt i Uppsala-trakten, kunde lille Petrus från Esterna i varje fall inte släppas utan en närmare granskning.

Det är denna granskning som här skall redovisas. Två grupper av uppgifter skall jämföras. Den ena gäller hovmusikern etc. Per Brant och hans anhöriga, den andra Petrus från Esterna och den släkt han tillhörde. För översiktlighetens skull fördelas jämförelserna i tre punkter, den första och viktigaste rörande *egennamn*, den andra rörande *tidsbestämningar* och den tredje — som givetvis saknar självständigt bevisvärde men kan tillerkännas visst indicievärde i kombination med övriga uppgifter — rörande vissa andra faktorer såsom »social status» m. m.

(1) Dopanteckningar från äldre tid är ofta synnerligen upplysande. Barn döptes mycket ofta efter närstående släktingar (farfar, mormor etc.) eller efter särskilt förnåma — och kanske protegerande — faddrar.¹⁹ Namnlistan på faddrarna ger samtidigt värdefulla besked om föräldrarnas närmaste släkt och umgängeskrets. Särskilt givande blir naturligtvis ett sådant material, om barnaskaran är stor.

Hovkapellisten Per Brant gifte sig på vårvintern 1738 med *Charlotta Regina Höök*.²⁰ Med henne hade han inte blott — såsom Nyblom uppger²¹ — tre barn, utan åtta! Barnens och några av faddrarnas namn hör till bevismaterialet och skall därför redovisas (se även tablå I s. 12):²²

(1) *Beata Charlotta*, 30.7.1739.²³

Faddrar: Capellmästaren Hr Johan Roman, notarien Hr Petter Momman i stället för H. Johan Christiernin, H. Petter Eric Printz, fru Anna Margaretha Diu-penström, Madame Gretha Stina Norlin och jungfru Inga Brant;

gäller däremot *icke* dödbokens eventuella födelse- eller åldersuppgift: den är, särskilt i äldre tid, typiskt sekundär — och ofta oriktig.» Som jämförelse kan anföras att Brant i mantalslängden för 1755 (SSA, kvarteret Gropen) uppges vara 41 år, vilket skulle ge födelseåret 1714. I mantalslängden för 1760 uppges både han och hans maka vara 45 år, etc.

¹⁹ Detta bruk kvarlevde länge. Bland de talrika exempel, som kunde anföras, må räcka med att nämna C. M. Bellmans familj. Jfr N. Afzelius: Bellmans familjebibel i autograf-samlarhänder. — Fataburen 1951, s. 163–178.

²⁰ Varken om Charlotta Regina Hööks härkomst eller om vigseln mellan henne och Per Brant har några källuppgifter stått att finna utöver en anteckning i RÅA, diarium för 1738, daterad 27 mars: »Bröllopsielp för *ConcertMästaren Petter Brant* efter wanligheten.» Detta har givetvis väsentligt minskat antalet åtkomliga »kombinationslös». Charlotta Regina uppgavs vara 70 år och 8 månader vid sin död (SSA, Storkyrkoförsamls: arkiv, Fa: 2); jfr även Nedre Borgrättens bouppteckningar (SSA) 1783, s. 813 ff.

²¹ Nyblom, op. cit. s. 95.

²² Alla barnen föddes i Stockholm. Uppgifterna är hämtade ur födelse- och dopböcker i Jacob och Johannes, Maria Magdalena och Clara församlingars kyrkoarkiv, SSA. Uppgift om födelse anger i regel *dopdagen* utom i de fall där dubbla datumsiffror föreligger.

²³ Beata Charlotta levde ännu 1760 men torde ha avlidit före 1783, då hon ej finns nämnd i bouppteckningen efter modern.

(2) *Per Börje*, 28.3.1741.²⁴

Faddrar: Fröken Eva Charlotta Scheffer, Jungfru Ingrid Poppelman, Cammerherren och Baron Hr Gustaf Düben och Sekreteraren Hr Arnhold W[e]inantz;²⁵

(3) *Lars Gustaf*, 18.8.1742.²⁶

Faddrar: HåfRättsCommis[s]arien Hr Lars Brandt, Håfmusicanten Daniel Gudenschwager, Stadssekreteraren Hr Nils Popelmans fru och fru Eriana Lidgreen;

(4) *Adam*, 3.12.1744.²⁷

Faddrar: Generaladjutanten och Majoren Högwålborne H. Grefwe Adam Horn, CammarHerre H. Baron Ulric v. Dyben, H. Cammer[erare]n Burman, Öfverst[e] lieutenanten och CammarHerre Falkenbergs änkefru friherrinnan Scheffer, fru Inga Holding, Madame Kock;

(5) *Johan Adolph*, 24.11.1746.²⁸

Faddrar: Actuarien Wälb[or]ne H Carl Ehrenfalck, Factoren H Jacob Hindric Meijer, adjuncten H mag Pet. Holm, afl H Cammrerar[e] Bergners änkefru, wälb[or]na Anna Christ. Ridderbielke, madame Seliger, jungfru Anna Margaretha Norin;

(6) *Carl Adolph*, 11.12.1747.

Faddrar: Bokhållaren H Erik Holmberg, under Lie[u]tenanten wid Kongl. Artilleriet Wälb[or]ne H Samuel Nordenheim, H Secreteraren Carl Tystenbergh, Madame Anna Maria Wire, Jungfru Christina Flitz och jungfru Helena Borg;

(7) *Ulrica Maria*, född 11, döpt 13.5.1749.²⁹

Faddrar: Advocat Fiscalen Hr Isac Faggot, Commissarien H Peter Ekebom, Lie[u]tenanten H Johan Rehn, H Commissarien Ehrenfalcks fru, Casseuren H Libetius fru och Jungfru Maria Christina Rungren;

(8) *Johan Ludvig*, född 27, döpt 29.2.1756.³⁰

Faddrar: HofMåhl[aren] Hr Johan Paschs Fru Anna Cath. Fristedt, Madame Christ. Colling, Mademois. Marg. Magd. Djupenström, Bar. Hr Axel Gabriel Leijonhufvud, Hr Doct. art. Kyrkoherd: Johan Gust. Hallman, Brygg. Joh. Hind. Radoun, Mad. Bernér.

Till detta förråd av namn kan fogas några synnerligen viktiga uppgifter, som framkommit på ett sent stadium av undersökningen. När Per Brant 1751 blev ledamot av Frimurareordens Gardesloge lät han inskriva sig med det full-

²⁴ Per Börje (det enda barn som föddes i Maria församling) blev löjtnant vid arméns flotta och avled vid Sveaborg efter en duell 1773. Adlad 1772 jämte brodern L. Gustaf. Även namnformerna Peter och Börje förekommer.

²⁵ Märk att »Cancellist Extraord. wid Kong. Cancelliet Hr Arnold Weinantz i taxeringslängden för 1742, s. 979 (SSA) är upptagen såsom boende i J. H. Romans hus i kvarteret Göta Ark. (Se vidare nedan s. 19.)

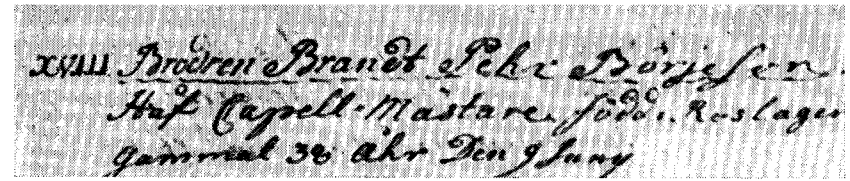
²⁶ Lars Gustaf var i militärtjänst från 1758, steg ganska snabbt i graderna och blev slutligen överstelöjtnant och kommandant i Grisslehamn. Adlad 1772, död 1811.

²⁷ Även Adam gick till sjöss och titulerades sedermera styrman.

²⁸ Johan Adolph avled i spä ålder 1747, vilket torde förklara att även den i slutet av detta år födde sonen fick namnet Adolph.

²⁹ Ulrica Maria avled redan 6.9.1750 (i S:ta Clara församling).

³⁰ Johan Ludvig gjorde liksom Lars Gustaf en snabb militär karriär och blev omsider chef för Göteborgs eskader och örlogsstation. Han har f. ö. också kallats den »årekrönte segrare» vid Grönviksund.

1751 Per Börjeson Brandt
Håf Capell-Mästare född i Roslagen
Gammal 38 Åhr Den 9 Junij

ständig namnet »Per Börjeson Brandt»³¹ och angav enligt en förteckning från 1752 att han var »född i Roslagen» och »gammal 38 Åhr».^{31a}

Att hans far således hette Börje förklarar varför Per Brants äldste son i sin tur fick båda namnen, Per Börje. Beträffande de i dopanteckningarna nämnda faddrarna må följande noteras. Flera av dem representerar faderns yrkeskrets, så Roman, Gudenschwager, J. H. Meijer, hovkapellistmakan fru Seliger, indirekt också medlemmarna av familjen Düben samt rådmannen och »musikkännaren» Faggot. När själve Adam Horn står fadder, får han också låna sitt namn åt barnet. Att äldsta dottern döpts efter sin mor får anses givet; beträffande namnen Adolph och Ulrica anar man reverenser för kungaparet. Namnet Johan möter hos två faddrar, men torde dessutom höra till tidens vanligaste namn. Två släktingar till Per Brant förekommer: en hovrättskommisarie *Lars* och en jungfru *Inga*. Den förre kan ha givit son nummer två hans första namn. Återstår — förutom Börje — namnen *Beata*, *Gustaf*, *Carl*, *Maria* och *Ludvig*. Av dessa torde Beata på den tiden ha varit det minst vanliga; detta namn är f. ö. värt att särskilt uppmärksamma med hänsyn till att det givits den äldsta dottern, liksom äldste sonen fått namnet Börje.

Efter denna översikt övergår jag nu till *Petrus Brant* från Esterna och hans släkt (se tablå II s. 12). Fadern hette alltså *Berge* eller *Börge*/*Börje*/*Börje*

³¹ Frimurareordens arkiv, Stockholm. Flera äldre förteckningar över medlemmar fram till ca 1800 finns bevarade. I en huvudförteckning (upprättad 1787) över logen S:t Jean Auxiliarie, som bildades 1752, finns s. 6 under nr 18 upptagen »Brant Per Börjesson»; en hänvisning här till »Nr 29» avser en »Provincial Matrikel öfver samtellige uti IX. Frimurare Provincent uti 18de Seculum ... antagne Adopterade och befordrade Ledamöter». (Uppgiften lyder här: »29. Brandt, Per Börjesson».) Den ovan citerade och avbildade fullständigare uppgiften påträffades emellertid i ännu en förteckning, endast rubricerad »Frimurare Riddare». Den omfattar endast trettiofyra namn, alla med likartade personuppgifter samt data rörande deras uppnående av olika grader inom orden. Brant har även här nummer XVIII. Förteckningen är uppgjord av en och samma person; egenhändiga namnteckningar förekommer inte.

För tillräde till frimurarelogens arkiv och välvilligt bistånd därstädes har jag att tacka ordens överarkivarie direktör Olof Zander.

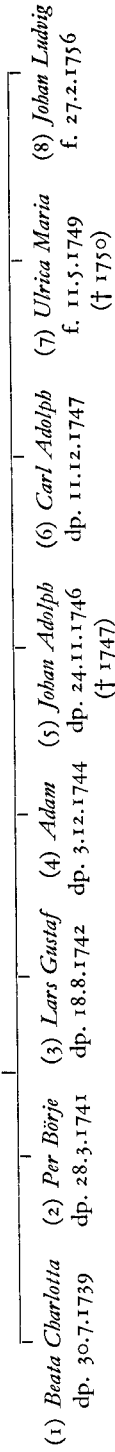
^{31a} Efter åldersuppgiften — som tyder på födelseåret 1714 — står »Den 9 Junij», följt av en hemlig årtalssiffra, som utelämnats på bilden. Denna datumangivelse avser *icke* dagen för Per Brants födelse. Motsvarande uppgifter för t. ex. P. Alströmer (nr XI) och A. G. Leijonhufvud (nr XVII) är resp. den 4 februari och den 24 september; deras födelsedata är 26.2. resp. 13.9.

GENEALOGISKA TABLÅER

I. Hovmusikern Per Brant

[Börje Brant, enl. sonens namnuppgift]

Per Börjesson Brant (ca 54 år gl 1767)
g. 1738 m. Charlotta Regina Höök

Bland faddrarna till (1): jungfru Inga Brant

Bland faddrarna till (3): hovrättskommisarie Lars Brant

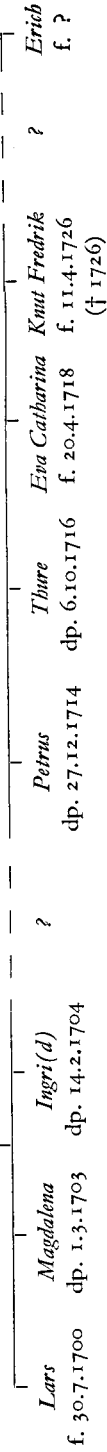
En »Madame Elisabeth Brandt» och en »Mad^{le} Beata Charlotta Brandt»
boende hos hovmusikern Per Brant i Stockholm sommaren 1738

II. Petrus Brant från Gillberga

Petter Haag

Berge (Börje) Brant, g. 1 m. Beata Haag den. 3.7.1700
(ca 1670-1751)

g. 2) m. Magdalena Hasselbom den 21.3.1734

Järnte Berge och Beata Brant nämns 1724 en »jungfru Ingrid Brandt»
en »jungfru Lischen [= Elisabeth] Brandt» som faddrar

Brant.³² Han föddes omkring 1670 och avled den 10 december 1751.³³ 1697-1701 bodde han hos befallningsmannen Petter Haag på gården Upplunda i Roslags-Bro socken och gifte sig där den 3 juli 1700 med samme befallningsmans dotter Beata.³⁴ Redan efter 27 dagars äktenskap föddes på samma ort sonen Lars.³⁵ I barnskaran återfinns vidare Magdalena (döpt 1.3.1703; hon erhöll namnet efter sin mormor)³⁶ och Ingri[d] (döpt 14.2.1704).³⁷ Båda döttrarna föddes i Söderby-Karls socken, där familjen denna tid bodde på gården Alby. Dopanteckningar saknas sedan för denna församling under tiden september 1704-april 1714. 1710 hade Berge Brant emellertid flyttat tillbaka till Upplunda, och 1713 bosatte han sig på Gillberga gård intill Esterna kyrka. Här döptes »3. dag Juul» eller — enligt den till 1753 gällande julianska tidräkningen — den 27 december 1714 sonen Petrus.

Barnskaran växte sedan ännu mera.³⁸ Modern Beata avled mellan 1732 och 1734,³⁹ sistnämnda år gifte Berge Brant om sig.⁴⁰

Namnöverensstämmelserna (se även tablåerna s. 12) kan summeras på följande sätt:

Kring hovmusikern Per Brant	Kring Petrus Brant från Gillberga
(1) Namnet Pe[h]r Börjesson Brant	(1) Dopnamnet Petrus; morfaderns namn Petter
(2) Faderns namn Börje (enligt namnformen Börjeson). Äldste sonen Per Börje/Börje	(2) Faderns namn Berge/Börge/Börje etc.
(3) Äldsta dotterns namn Beata Charlotta (f. 1739). En »Mad ^{le} Beata Charlotta Brandt» bosatt hos Per Brandt i Stockholm sommaren 1738 (se nedan not 66)	(3) Moderns namn Beata

³² Till belysning av hur namnformer kunde variera kan anföras, att detta förnamn i det undersökta materialet påträffats i följande åtta former: Berge (19 ggr, 1700-1731), Börje (5 ggr, 1704-20), Börje (3 ggr, 1695-1729), Biörje (2 ggr, 1697 och 1701), Börje (2 ggr, 1721 och 1730), Borge (2 ggr, 1718 och 1751), Berghe (1 gång, 1714) och Börgie (1 gång, 1734).

³³ ULA, Söderby-Karls kyrkoarkiv, C 1 (död av »aldredom bräck[ighet] 81 [år]).

³⁴ ULA, Roslags-Bro kyrkoarkiv, C 1.

³⁵ Samma källa som föregående.

³⁶ ULA, Söderby-Karls kyrkoarkiv, C 2.

³⁷ Samma källa som föregående.

³⁸ 1716 föddes sonen Thure, 1718 dottern Eva Catharina, 1726 sonen Knut Fredrik; denne avled samma år. I en husförhörslängd från 1735 står också en son Erich uppförd under Berge. Någon uppgift om hans födelse har ej påträffats. Som fadder jämte Berge och Beata Brant figurerar 1724 dessutom en »Jungfru Lischen» (= Elisabeth) Brant (ULA, Estuna kyrkoarkiv C 1).

³⁹ Om Beata Haags förehavanden i början på 1730-talet se s. 18.

⁴⁰ Se nedan s. 15.

- (4) En fadder Lars Brant, 1742. En son Lars Gustaf (f. 1742)
- (5) En fadder jungfru Inga Brant (1739)
- (6) En »Madame Elisabeth Brandt» boende hos Per Brant i Stockholm sommaren 1738 (se nedan not 66)
- (4) Äldste brodern Lars (f. 1700)
- (5) En syster Ingri, född 1703. (Även namnformerna Ingrid, Inga och Ingeborg (!) förekommer.) En jungfru Ingrid Brant fadder vid dop i Estuna 16.6.1724
- (6) En »Jungfru Lischen Brandt» fadder jämte Berge och Beata Brant 1724

Att detta komplex av överensstämmelser endast skulle vara en serie tillfälligheter förefaller knappast sannolikt. Ändå finns det naturligtvis anledning att pröva i vilken utsträckning det existerar andra fakta, t. ex. tidsmässiga uppgifter, som ger stöd för identifieringen av tonsättaren m. m. Per Brant från Roslagen med Petrus Brant från Gillberga.

(2) Härvid träder Berge Brant i förgrunden. Kronobefallningsmannen på Upplunda förflyttades under 1700-talets första hälft mellan olika landsstatens befattningar inom Uppsala län.⁴¹ Åren 1718–22 fungerade han till och med som borgmästare i Norrtälje, där han bl. a. ledde en försvarsaktion mot rysarna i augusti 1719;⁴² 1720 var han även riksdagsledamot i borgarståndet.⁴³

Tiden i Norrtälje var uppenbarligen höjdpunkten i Berge Brants ämbetsmannabana. Ännu 1720–21 är han mantalsskriven både i Norrtälje och i Estuna socken; därefter tycks han ha återgått till sin tidigare tjänsteutövning. Familjen återfinns 1718–24 på gården *Hof* (Håf, Hoff) i Estuna socken, Lyhundra härad, 1725–27 på gården Eneby i samma socken.⁴⁴ Året 1727 markerar något av en vändpunkt. Nedsliten av tjänsten har Berge vid denna tidpunkt »nödgats taga afsked, i hopp att med en lindrigare och mindre äfventyrlig sysla blifwa nådigt ihogkommen». I dessa ordalag skrev han den 5 maj

⁴¹ Jfr J. A. Almquist: Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden (Skrifter utgivna av Svenska Riksarkivet 1), del 1, Sthlm 1931, s. 67. Berge Brant fick fullmakt som kronobefallningsman den 3.3.1711 och innehade befattningen 1711–15. Omfattningen av hans fögderi kan utläsas ur den grafiska framställningen s. 97. För denna hänvisning har jag att tacka arkivarie fil. dr Hans Gillingstam.

⁴² Jfr härom F. W. Radloff: Beskrifning öfver Norra Delen af Stockholms län, 1–2, Upsala 1804–05, del 1, s. 71 ff. samt C. M. Kjellberg: Norrtälje stad 1622–1922, Norrtälje 1922, s. 55 f.

⁴³ Jfr V. Millqvist: Svenska riksdagens borgarstånd 1719–1866. — PHT 13 (1911), s. 85 ff. under Norrtälje (s. 213/127): »1720. *Brandt, Börje*, f. 16... Kronofogde i Uppland 1705. Borgmästare i Norrtälje 1718–22. Åter kronofogde i Uppland 1722. Lefvde ännu 1739.»

⁴⁴ ULA, Estuna kyrkoarkiv C 1/2; Stockholms läns landskontorsverifikationer, serie E 1, samt mantalslängder i KA. Enligt dessa källor har familjen lämnat Eneby före den 11 november 1727.

1731 till kammarkollegium, närmast i syfte att få en ledig »MantalsCommissariebeställning uti Wästmanland».⁴⁵ Av den bevakande skrivelsen framgår att Berge Brant sökt tjänst »uti 4 åhr» (dvs. sedan ca 1727). Han beklagar härvid sin stora fattigdom, »hwaruti iag med hustru och barn snart förgås». Av taxeringslängderna för Stockholm framgår att han under mellantiden — åtminstone 1728–30 — varit bosatt i Stockholm.⁴⁶

Berge fick inte den befattning han åstundade. För åren 1731–34 kan han inte följas i källorna annat än indirekt (se s. 18); emellertid återvände han omsider till sina gamla hemtrakter och gifte den 21 mars 1734 om sig med en madam Ma[gd]alena Hasselbom.⁴⁷

Fyra år bakåt från 1731 ger 1727, och före november detta år hade Berge med familj flyttat till Stockholm. Mot denna uppgift bör ställas följande citat ur hovmusikern Per Brants meritförteckning av år 1760: »anmälte jag mig år 1727 uti Kungl. Maj:ts och Riksens Cancellie Collegie at därstädes blifva antagen såsom Extra Ordinarius».⁴⁸

(3) Genom jämförelserna under punkterna 1 och 2 är konturerna till den tredje gruppen av indicier redan uppdragna. Berge/Börje Brant har uppenbarligen tillhört en släkt, som försett Roslagen och inte minst Norrtälje med åtskilliga tjänstemän inom den kommunala och juridiska förvaltningen.⁴⁹ Berge själv betecknas i källorna inte sällan »wälborne»; han lydde under ett kungligt ämbetsverk och var — särskilt efter borgmästaretiden — något av ståndsperson i omgivningens ögon. Både socialt och geografiskt sett var Berge Brant i den belägenheten, att han kunde låta någon eller några av sina söner bedriva studier i Uppsala. Det förefaller också plausibelt att han tog en sålunda skolad son med sig till Stockholm för att pröva om denne på lämpligt sätt skulle kunna bistå familjen i dess iråkade nöd och fattigdom. Detta skedde 1727, och allt synes sålunda tala för att Berge vid resan till Stockholm åtföljdes av sonen Petrus.

Borgmästaren i Norrtälje Berge Brant var ämbetsman och skrivkarl. Klago-

⁴⁵ Jfr KA, Befordringsakter 1730–31.

⁴⁶ SSA, Afskrifningslängd öfwer Contributionen: 1728 upptages på kvarteret Quasten nr 269 »Bårgmest. Börje Brandt»; 1729 på kvarteret Kamelen nr 145 »Borgmäst Börje Brandt»; 1730 på kvarteret Bäckén nr 44 »Borgmästaren Börje Brandt».

⁴⁷ ULA, Söderby-Karls kyrkoarkiv, C 1.

⁴⁸ Jfr Nyblom, op. cit. s. 114.

⁴⁹ I de ovan återopade handlingarna i ULA och KA figurerar sålunda i Norrtälje en rådmann *Lars Brant* (1720–40), en rådmann *Pehr E[rik] Brant* (1720–36; 1738 endast hans änka) och en *Eric Brant* (1731–40) samt i Öregrund en tullnär *Hans Brant* (1729–31, därefter verksam i Stockholm). Redan åren 1695–1701 finns i Norrtälje borgarna *Eric Person Brant* och *Lars Person Brant*. På 1710-talet bodde dessutom en borgare *Petter Brant* i samma stad. Jfr även Roslagens hembygdsbok, Hundarne och Skeppslag, del X, Norrtälje 1951–52, s. 44 ff.

skriften till kammarkollegium är skickligt formulerad, något som utmärker även hovmusikerns olika memorial och besvärsskrivelser. Om man nu antager att Berges ovanstående son Lars (född 1700) kan identifieras med den hovrättskommisarie, som stod fadder för en Lars Gustaf Brant i augusti 1742, och att den fjorton år yngre borgmästaresonen Petrus är identisk med den Per (Börjeson) Brant, som 1727 sökte bli extraordinarius vid kanslikollegium efter »Studier vid Kongl. Akademien i Upsala», så tycks flera bitar i pusslet komma på sina rätta platser.

Så ter sig den beviskedja, genom vilken jag härmed vill hävda att hovmusikern, sedermera hovkapellmästaren Per Brant är identisk med kronobefallningsmannen Berge Brants son Petrus, född på Gillberga gård i Esterna socken i Roslagen vid jultiden 1714.

BIOGRAFISKA ANTECKNINGAR

I en skrivelse från 1760 anför Per Brant, att han var »utom Hofintenden Roman den ende Svensk i Riket, som naturen velat tildela någon utmärkt talang för Musiquen». ⁵⁰ Förutom att formuleringen uttrycker en god portion självkänsla utsäger den klart, att Brant betraktade sig som svensk — i motsats till de många hovmusikerna av tysk härkomst. Härutöver kan nu hävdas att Brant med största sannolikhet fötts av svenska föräldrar i hjärtat av Roslagen. ⁵¹

Dessa delar av Uppland är åtminstone fr. o. m. 1800-talet kända som traditionsrika spelmanstrakter, och om dessa traditioners ålder inte vore så utforskad och oviss skulle man gärna vilja föreställa sig, att gossen Pers ovanliga musikbegåvning tidigt kunde ha uppmärksamats och förkovrats av spelmän i trakten. ⁵² Desto mera sannolikt är det under alla omständigheter att han fått för sin framtid avgörande kontakter med konstmusik i samband med sina studier i Uppsala. Intill 1727 stod ju det akademiska kapellet under Eric Burmans överinseende, och både musikodling och musikvetenskap upplevde i

Uppsala just vid denna tid en unik blomstringsperiod, som till och med gav eko i J. Matthesons »Ehrenpforte». ⁵³

Brådmogen musikbegåvning, musikalisk aktivitet i Uppsala åren före 1728 och eventuellt tidiga kontakter med uppländska spelmanstraditioner skulle således tillsammans kunna utgöra förklaringen till att den trettonårige Per Brant så snart efter sin ankomst till Stockholm befanns brukbar som hovkapellist.

Med studierna i Uppsala hade Brant enligt egen utsago egentligen »aldeles syftat därhän» att bli lämpad för en tjänst vid kanslikollegium. ⁵⁴ Där hade han också hoppats kunna »afbida et blidare öde». Men Kungl. Maj:t ville annorlunda, och emot sin »första afsigt och tanka» fick Brant istället övergå till hovkapellet, vilket nogsamt visade sig vara »et långt mindre både ansedt och fördelaktigt Värck». ⁵⁵

Brant uppger själv att han medverkat i hovkapellet från 1728. ⁵⁶ Redan samma år började han skaffa sig biinkomster genom notkopiering, ett konstantverk som han skulle utveckla till verkligt mästerskap. ⁵⁷ Ävenledes samma år »inrättade» han enligt vad han själv uppgivit »den första private-Concerten». ⁵⁸ Detta är som bekant den första uppgift om konsertmässig verksamhet, som man stöter på i samband med Brant, och redan här undrar man vilken betydelse hans insats skall tillmätas. I ett följande avsnitt skall göras ett försök att sammanfatta och värdera det lilla som står att finna om Brants roll i huvudstadens musikliv. Emellertid är denna hans verksamhet delvis så nära sammanflätad med hans privata affärer, att den inte till alla delar kan lösas från den närmast följande framställningen om hans levnadsöden.

För att taga händelserna i tidsföljd, torde Per alltså ha kommit till Stockholm tillsammans med sina föräldrar och syskon före utgången av år 1727. Om de första magra åren som extraordinarius eller rättare expectant utan lön vid hovkapellet finns naturligt nog inga uppgifter bevarade. Att familjen hade det svårt belyses emellertid av ett par egendomliga aktstycken rörande mo-

⁵³ Jfr bl. a. C.-A. Moberg: Musik und Musikwissenschaft an den schwedischen Universitäten (Mitteilungen der internationalen Gesellschaft für Musikforschung, II: 1, s. 12 ff.). Professor Burman grundade sitt Collegium Musicum 1726; 1727-29 stod sedan striden mellan Burman och J. H. Engelhardt. Se även WalinKSMA s. 51.

⁵⁴ Skrivelsen av den 4.12.1760; jfr Nyblom, op. cit. s. 110-111.

⁵⁵ Citaten hämtade ur nyssnämnda skrivelse samt ur meritförteckningen från 1760, Nyblom s. 114 f. Någon anställning vid kollegiet tycks Brant aldrig ha haft; det stannade vid uppsåtet. Han återfinns åtminstone ej i några personalförteckningar och lönelistor eller andra liknande handlingar.

⁵⁶ Engagerade han sig »vid Kongl. HofOrquestren såsom Extra-Ordinarius emedan ingen ledig lön var för handen», såsom hans egen ståtliga formulering lyder.

⁵⁷ Enligt hovkassareäkenskaperna i Stockholms slottsarkiv utanordnades kopistbetalning till Brant 1728, 1729 och 1730. Jfr Be&DaHN s. 10.

⁵⁸ Meritförteckningen 1760, se Nyblom s. 114.

⁵⁰ Den 4.12.1760; jfr Nyblom s. 111.

⁵¹ I förbigående må noteras att namnet Brant icke påträffats bland de många vallonska m. fl. arbetarna vid Norrtälje gevärsfaktori.

⁵² Om Fasterna socken — tidigare Fasta och Esterna — skriver Viktor Svensk bl. a.: »På 1800-talet funnos i Fasterna många stora spelmän.» Det heter vidare: »Spelkunnighet ansågs som hedrande och 'storspelmannen' betraktades med vördnad. Trodde man sig finna musikaliska anlag hos barnen, gick man med dem till någon storspelman för att lära dem spela. Spelmanen tog ej betalt för undervisningen i musik, men gärna fick man giva honom en sak eller bjuda honom traktering, ej kontant valuta, detta av magiska skäl.» (Hundarne och Skeppslag, del VII s. 101-102.) Måhända daterar sig dock dessa spelmanstraditioner inte längre tillbaka än till grundandet av det för trakten så betydelsefulla Rånäs bruk 1774? (Jfr H. Gilllingstam: Ur Fasterna (Fasta och Esterna) historia, Norrtälje 1947.)

dern Beata Haag och hennes försök att bidra till försörjningen, vilka tyvärr låter henne och hennes förehavanden framstå i en inte alldeles fördelaktig dager.

Hustru Beata Haag tycks mycket snart efter ankomsten till Stockholm ha satt i gång med och även sökt tillstånd att »få brygga swagöhl till salu». Denna hantering sågs emellertid med oblida ögon av bryggareämbetet i huvudstaden. När hon i november 1731 inkom med en ny skrivelse, där hon talar om sig själv som en »nödlidande qwinna», vilken skulle »tilljka med mine 2 ynkanswärde små barn aldeles förgås» om hon inte »kan få försörja dem med mitt arbete och anletes swett emot en skiälilig utgift» [dvs. utkomst], så brister bryggareämbetsmännen tålmod. I deras skarpa utlåtande till överståthållareämbetet i januari 1732 heter det: »Det är nu tredie gången, som Hustru Beata Hag har fallit Eders Kongl. Maj:t beswärlig med sine Ansökningar. — — — Denna Hustru törs nu wäl icke som tilföre, hos Eders Kongl. Maj:t angifwa sig för en Änkia sedan Ämbetet uptäckt, at hon war gift och hade til Man en Borgmästare ben[ämn]d *Brandt*, fast hon föreställer som hon ingen Man hade, men likwäl icke har försyn at förebära, som skulle hon utan tilwärkning nu på tredie Åhret suttit...» Längre fram heter det: »Men hennes nöije och åträ är, at hon igenom förstälte *Lamentationer* och ogrundat klagan skal sedan hon fådt insteg uti det hon icke förtienat, ändå fram för andra ... winna stora förmåner», varpå rekommenderas »att denna Hustru må med sina otidigheter här uti blifwa högst alfwarsammerligen afwist».⁵⁹

Indirekt bekräftar ju denna penibla historia att Berge Brant vid samma tid var arbetslös och på väg att »med hustru och barn snart förgås»; hur långt hustru Beatas osannfärdighet beträffande sitt civilstånd tvåhundra år senare skall avläsas som karaktärsfel eller urskuldad med hänvisning till tidens sociala förhållanden och till desperation är kanske inget självklart avgörande, också om vi finner att hon handlat illa. Vilka två barn hon 1731 avser kan inte entydigt fastställas (se tablån s. 12), men troligen var båda yngre än den då trettonåriga Eva Catharina.

Sedan Per Brant väntat fem år på att få lön vid hovkapellet antog han 1733 den ryske envoyén Bestucheffs erbjudande att »förestå dess private correspondence i Tyska och Fransyska Språken, jämte dess Musique samt räknings hållande öfwer dess Cassa».⁶⁰ I hovräkenskapernas kapellistförteckning finns han inte upptagen förrän då han den 10 maj 1735 börjar lyfta halv lön om 200 dlr Smt i kapellisten Dederings ställe.⁶¹ Först den 7 maj

⁵⁹ RA, Överståthållareämbetets skrivelser till Kungl. Maj:t, vol. 24 (1731–32), maskinpag. 305 ff. och 311 ff.

⁶⁰ Se meritförteckningen 1760. Några handlingar som berör och bekräftar denna anställning har ej påträffats inom landet.

⁶¹ SSIA, HCR 1735, s. 92 f. Brant kommenterar 1760: »Härigenom nödgades jag at afsäga 2:ne fördelaktiga tilbud som gjordes mig af Herrar Envoyéerna Bestucheff och Grefve Herderstein: At wid någotdera af de Keyserl. Hofven tjäna som Concertmästare med 2 000 RB-lön.» (Nyblom s. 115.) I själva verket förekom under hela Frihetstiden åtskilliga »expectanter» i hovkapellet, vilka medverkade utan lön i hopp om att småningom kunna

1737 fick Brant »ändteligen Ordinarie Hof Musicants lön», dvs. 400 dlr Smt om året.⁶² Enligt övermarskalksämhetets diarium motiverades denna löneförhöjning sålunda: »... som han ej allenast 6 åhr utan Lön utan nu 3 åhr för half Lön wid HofCapellet skall hafwa upwachtat och dymedelst samt genom en i förledit år honom tillstödt långwarig sjukdomb blifwit satt uti ett gäldbundit tilstånd.»⁶³ Mager lön och en längre sjukdomsperiod hade tydligen redan 1737 förskaffat Brant de första av de många skulder, som senare ständigt skulle fördystra hans tillvaro.

Samma år hade Brant enligt egen uppgift »redan i några År förestått Kongl. Hof Orquestren såsom Concert Mästare».⁶⁴ Detta är alltigenom trovärdigt mot bakgrund av att Roman vid denna tid gjorde sin andra utlandsresa. Och 1738 lyckades Brant få konsertmästareskapet officiellt accepterat som en särskild titel och befattning, ehuru den »här i Rijket är ny och ovanlig» och det enligt hans överordnade fanns »fuller flere, som ... fast längre och med godt loford tient». Vad Brant den 15 mars 1738 erhöll var dock endast »Characteren»; någon därmed förknippad löneökning tålte inte hovkapellstaten vid denna tidpunkt.⁶⁵

Som nyutnämnd konsertmästare ingick Brant äktenskap med Charlotta Regina Höök. Det första barnet föddes i juli 1739; familjen bodde vid denna tid på Norrmalm i kvarteret Camelen.⁶⁶ Knappt två år senare föddes äldste sonen Pehr Börje. Om detta barn heter det, att kyrkoherden i Maria Magdalena »christnade thet hemma».⁶⁷ Vad betyder här uttrycket »hemma»? Brant återfinns inte i mantalslängderna för 1741 vare sig i Norrmalms Ö. Ö. eller i Maria, och veterligen har han inte heller någonsin varit mantalsskriven på Söder. Bland faddrarna till Pehr Börje befinner sig emellertid sekreteraren W[e]inantz, och var han bodde vet vi: i Johan Helmich Romans hus Noae Ark vid Repslagaregatan!⁶⁸ Kanske skedde dopet där, och kanske betyder

komma i åtanke när en ordinarie plats blev vakant. Hovkapellens *reella* numerär var därför under hela denna period större än hovstråkerskaperna och sammanfattningarna hos Norrlind-Trobäck synas utvisa.

⁶² SSIA, HCR 1737 och Kungl. brevboken 1737 fol. 95.

⁶³ RÅA, diarium 1737 fol. 150 f.

⁶⁴ Meritförteckningen, Nyblom s. 115.

⁶⁵ SSIA, HCR 1738 s. 75 f. och Kungl. brevboken 1738 fol. 145; jfr även RÅA, diarium för samma år s. 35–37 och s. 40. Några hithörande handlingar i RA anföras av Nyblom s. 103 f.

⁶⁶ SSA, Mtlgd 1740. Kanske var det här som Brant 1738 härbärgerade »*Organisten ifrån Christianstad Hr Christian Wenster* tillika med tvenne Fruentimber *Madame Elisabeth Brandt* och *Mad^{le} Beata Charlotta Brandt*» enligt hans egenhändiga intyg till slottskansliet av den 17.8. (KB, Eichhornska saml. I 15: 6.)

⁶⁷ SSA, Maria Magdalena kyrkoarkiv, C Ia: 6, fol. 452.

⁶⁸ Se ovan fotnot 25. Romans familj bodde vid denna tid på Ryningsnäs; jfr BeRI s. 40.

»hemma» till och med att Brant en tid fått bo hos Roman, »den han kallade sin Fader»?

Hösten 1741 blev särdeles bekymmersam för Brant. Han hade ett par år hållit sina abonnemangskonserter (varom mera i avsnitt II) flytande, »ehuruwäl utan någon min egen profit, in til år 1741». Höstens verksamhet hade just kommit igång, då hans »Musicaliska Academie» plötsligt måste avbrytas på grund av drottningens död. De betalda subskriptionerna var ännu få, och där stod Brant med låneskulder för »Medel til Musicalier, copiatuur, ved och lius med mera», för vilka han tydligen svarade personligen.⁶⁹ Vi känner namnen på ett par av gäldenärerna och vet, att den ene betalades genom införsel på Brants hela lön för tredje kvartalet.⁷⁰ Den 19 oktober måste han till och med pantsätta ett par »förgyllda skålar» hos hovpredikantskan Possieth på Söder.⁷¹

Man förstår mer än väl att Brant i detta läge övervägde att söka sin utkomst i annat land. Åtminstone hotade han sina överordnade med denna möjlighet.⁷² Framställningarna ledde också till ett visst resultat. Brant fick löfte om ett lönetillägg på 400 dlr Smt av »besparingsmedlen». Därav infriades dock intet förrän 1746, då lönen ökades med 300 daler; först 1747 tillkom resterande 100 daler. Genom detta förfarande hade Kungl. Maj:t — såsom Brant snabbt räknade ut — småningom blivit skyldig honom ett anseeligt belopp. Detta sökte han ihärdigt utfå, men först 1755 kröntes hans påminnelseaktivitet med framgång: då utbetalades äntligen »återstoden på des fordran af 2 000 daler».⁷³

Efter sorgeåret försökte Brant återupptaga konserterna i januari 1743. Inom kort blev de emellertid »förbudne». De subskribenter, som ej hunnit erlägga abonnemangsavgift, vägrade betala för de få konserter som blivit av, och ånyo hade Brant »olyckel[igen] och utan mit förvållande i gäld blifvit fördjudad, och äfven ur stånd sat at betala de creditorer, hvilka til denna inrättnings vid makt hållande lemnat förskot».⁷⁴ Ett par handelsmän söker härvid Brant för obetalta skulder på inalles 2 000 dlr Kmt.⁷⁵

⁶⁹ Se meritförteckningen, Nyblom s. 120.

⁷⁰ SSIA, HCR 1741 s. 860 och 1068. Det var kommissarie Laurent Odhelius som fick kvartalslönen; den andre gäldenären var handelsmannen Christopher Fanth.

⁷¹ KB, Hofpredikantskan Catharina Possieths Pantlånejournal 1737-41, s. 165.

⁷² Jfr C. G. von Dübens memorial av den 25.2.1747 (Nyblom s. 104 f.). Von Düben pläderar här med värme för Brants sak och betecknar honom som »den ende, som är i stånd, jemte Capellmästaren, at handleda den Kongl. Orquestern».

⁷³ Ärendet behandlades gång på gång från 1741 till 1752 och vandrade mellan olika myndigheter inklusive statsdeputationen och sekreta utskottet. Några av handlingarna anförs av Nyblom. Jfr i övrigt särskilt Kungl. brevboken för 1752 och 1755 och HCR för 1755 i SSIA samt överste marskalkämbetets diariet.

⁷⁴ Se meritförteckningen, Nyblom s. 121.

⁷⁵ Handelsmännen E. Brandel och Knigge. RÅA, diarium 1743 den 7.5. och 9.8.; jfr

Det är säkerligen till väsentlig del mot denna bakgrund man bör se Brants idé att få till stånd ett »Lotterje af 1 800 000 dlr Kmt», varom han ansöker hos Kungl. Maj:t den 15 oktober 1744.⁷⁶ Med vilken välalighet utvecklar han inte sitt ämne! Landet behöver »skickeliga Ämnen [= begåvningar] i Musiquen», men för de talanger som kan uppspåras råder »brist af tilräckelig undervjsning» och så knappa medel, att de »fast ofta [är] nödsakade at omfatta andre näringssätt». Med lotterimedlens hjälp kunde emellertid »vederbörande vid den Kongl. HofOrquestern draga försorg at därtill visse utsökte ämnen, blefvo informerade utj Musiquen, så in theoreticis som practicis».⁷⁷

Vilka Brant åsyftar med »vederbörande» är inte fullt klart. Roman var ju vid denna tid stadd i uppbrott, något som få kunde ha känt till bättre än Brant.⁷⁸ Utsikterna att han själv skulle få stå i spetsen för »utsökta ämnens» information var således goda. I sitt memorial lyckas han inte heller dölja ett starkt personligt ekonomiskt intresse av projektet.⁷⁹ Proportionerna mellan hans motiv — de ideella och de egennyttiga — kan vi inte längre fastställa, blott notera att de var sammanblandade. Till bilden hör i viss mån också det »furstliga kapellets» ankomst till Sverige ett år tidigare. Även om de nykomna tyska krafterna sågs med oblida ögon av sina kolleger i hovkapellet, var ju bristen på musiker just vid denna tidpunkt faktiskt till viss del upphävd!

C. G. von Düben gav ånyo Brant sitt välvilliga stöd och framhöll särskilt, att lotterimedlen skulle användas »till anläggande af et Seminarium».⁸⁰ Rådet avslög dock (den 16 november 1744) kallsinnigt denna ansökan med hänvisning till ständernas beslut att »inga Lotterier måge beviljas, undantagandes till *pious Usus*».⁸¹

1745 erhöll Per Brant med anledning av Romans tjänstledighet och från-

även KB, Eichhornska saml. (skrivelse av Brant till överste marskalken, inkommen den 9 juli 1743) och RA, Riksmarskalkens skrivelser vol. 9 (5.11.1744 och resolution 16.11.). Den av Nyblom s. 121 f. återgivna skrivelsen rörande en skuld till en Ström måste dateras till 1761.

⁷⁶ Jfr Brants memorial med plan för lotteriet, Nyblom s. 98. Uppslagens huvudtanke var att en ränta på 6% skulle kunna ge 9 000 dlr Kmt årligen att användas »til publici tienst» (dvs. de musikaliska syften, om vilka Brant ordar) samt dessutom 2 700 dlr Kmt att utdelas till de fattiga.

⁷⁷ Jfr den utförliga kommentaren härtill i WalinKSMA s. 71-73.

⁷⁸ Jfr BeRI s. 43 ff.

⁷⁹ »... och Hr Baron och Cammarh[er]rn äfven noga har sig bekant huruledes jag i 15 års tid tient vid den Kongl. Hof Orquestern med mycken svårighet i anseende därtill at jag ännu måste tiena med half lön» etc. etc.

⁸⁰ Memorial av den 22.10.1744; Nyblom s. 96 f.

⁸¹ Se Nyblom s. 101. Avslaget sammanhänger i själva verket med ett generellt beslut som fattats redan 1739 om att ingen skulle få inrätta lotteri till enskild förmån, endast till »*pious usus* och *Publici Nytt*a».

varo »Cappel-mästare Character» efter kunglig fullmakt av den 14 januari.⁸² Utnämningen torde ha påskyndat den lönehöjning han fick året därpå. Zellbell den yngre försökte samtidigt få bli konsertmästare, men utan framgång; Brant skulle fortsätta att förrätta denna tjänst »til dess någon finnes af den styrkia som dertil erfordras, men emedlertijd anhålles att blifwa obe-satt».⁸³

Två år senare togs lotterifrågan upp på nytt under den tid då Adam Horn fungerade som interimsdirektör för hovkapellet. Listigt angavs nu att projektet kunde anses »på vist sätt lända til *pios usus*».⁸⁴ Ärendet uppsköts till följande riksdag, men tycks under mellantiden ha försvunnit, sannolikt på grund av de sedan 1739 gällande generella bestämmelserna.⁸⁵

Per Brants egen ekonomi förbättrades vid samma tid avsevärt i och med att Roman under sin bortovaro avstod 200 dlr Smt åt honom av sin årslön. Vid trettiofyra års ålder åtnjöt Brant alltså den högsta lön Roman någonsin haft. Överhuvudtaget tycks hans ekonomi ha stabiliserats avsevärt mot slutet av 1740-talet. Vintern 1750 kunde han nämligen med sin stora familj flytta in i eget hus i kvarteret Gropen vid hörnet av Malmskillnads- och Långbrogatorna. Huset var beläget på fri grund och köpesumman var 7 600 dlr Kmt.⁸⁶

Men förvärvet tog naturligtvis ett djupt tag i Brants kassa, och i oktober 1751 ansökte han hos hovkontoret om »någon honom bristande innestående lön».⁸⁷ Året därpå ventilerades hans retroaktiva krav på 2 000 dlr Smt i flera instanser.⁸⁸ Vid ett tillfälle är man i statsdeputationen direkt irriterad över

att behöva »befatta sig med sådana ansökningar, som förut blifvit af-slagne».⁸⁹

Såsom redan nämnts blev Brant 1751 medlem av frimurarorden. Han in-skrevs först (13 september) i »Stockholms Gardis Loge», en loge som till-kommit just vid 1750-talets början men förde en tynande tillvaro och från vilken protokoll och andra handlingar ej bevarats.⁹⁰ Sedermera återfinns han i loger med andra namn. En intressant uppgift är att Brant rätt snart efter sitt inträde har fungerat som ordens ceremonimästare.⁹¹ Han måste alltså ha varit en aktiv och intresserad frimurare; det är också anmärkningsvärt att han blev medlem så tidigt.⁹² Bland ordensbröderna närmast före och omkring hans namn i förteckningarna märks Patrik Alströmer, Clas Ekeblad, Axel Gabriel Leijonhufvud, Anders Odel, J. G. Psilanderhielm, J. W. Spreng[er]port[en], Erland Broman, Robert Finlay, C. R. von Fersen samt medlemmar av ätterna von Höpken och Gyllenborg. Per Brant var verkligen i fint sällskap i denna församling av adelsmän, högt uppsatta ämbetsmän och rika köpmän. Vi skall också längre fram se att han förstod — eller blev nödsakad — att utnyttja dessa förbindelser.

I övrigt är de biografiska uppgifterna från förra hälften av 1750-talet spar-samma med undantag för vad som gäller hans dåliga affärer. Tidvis måste han ånyo hyra ut rum i sitt hus,⁹³ våren 1754 anhöll han om »ett års permis-sion för dess hälsas skötsel».⁹⁴ I juli 1755 fick han äntligen »återstoden på des fordran af 2 000 daler...» enligt Kungl. brev av den 21.7.1752; detta gällde alltså retroaktivt från 1741 (!).⁹⁵ Men till någon ekonomisk sanering räckte inte detta; under perioden 1751–56 hade Brant ådragit sig skulder på sammanlagt över 10 000 daler kopparmynt.⁹⁶

Vad hände Brant i samband med »hovrevolutionen» 1756? Prosten Odhe-

⁸² Jfr Nyblom s. 109.

⁸³ Enl. uppgift av överarkivarie O. Zander.

⁸⁴ Enl. en av förteckningarna i Frimurareordens arkiv.

⁸⁵ Enligt en uppställning på ett löst blad (utan signum) i Frimurareordens arkiv var det totala antalet ordensbröder intill 1750 (1731–50) 27 st., 1751 tillkom 9, 1752 34, 1753 68; tillväxten nådde ett maximum 1756 med 130 nya medlemmar. 1760 var antalet uppe i 698, 1770 hela 1 072.

⁸⁶ KB, Eichhornska saml. I 15:6, intyg av den 26.5.1756 rörande baronen C. V. Leijon-hufvud som jämte en släkting varit Brants hyresgäster. (Se även not 121.)

⁸⁷ RÅA, diarium 1754, 23.5.

⁸⁸ SSI, HCR 1755, s. 105, 148, 1970–75 och 2928 f. samt Kungl. brevboken för samma år s. 265 f. Återstoden belöpte sig sannolikt endast till 500 dlr Smt.

⁸⁹ Diarierna i RÅA innehåller ideliga anteckningar rörande Brants länetransaktioner. 1751–56 hette gäldenärerna kamrer Pagander, kammartjänare H. A. Nordberg, källaremästare [E. von] Langenberg, bodbetjänten Brundéen (i Södertälje), C. J. Springer och bryg-garen S. Wire. Härtill kom att sterbhusen efter handelsmannen Elias Brandel(!) och hov-musikanten J. F. Seliger (död 29.9.1753) måste räkna med »oviss infordrande skuld» från Brant. (Enligt bpt i SSA.)

⁸² SSI, Kungl. brevboken 1745 fol. 53, och HCR 1745 s. 64 f.

⁸³ RÅA, diarium 1746 s. 93.

⁸⁴ Jfr Rikens ständers brev till Kungl. Maj:t den 14.12.1747; Nyblom s. 101 f., WalinKsMA s. 73.

⁸⁵ Brant ej påträffad i Riksdagens Acta, RA.

⁸⁶ SSA Uppbördsprotokoll 1750, s. 59, 69 och 89. I Brandkontorets arkiv (Verifikations-bok 1750 nr 2, s. 1773 f.) finns bevarad en brandförsäkring av den 5.8.1750 med utförlig beskrivning av Brants egendom. Den omfattade en huvudbyggnad »bygd af Trä» med »2ne Källare hwälfde med ett Källarehwalf och Stentrappa»; själva byggnaden bestod av »en Sal och Fyra Cammare och ett Kiök af trä, och en d:o Cammare af Sten. 2ne Gipstak och de öfriga en del af bräder och en del med lärft öfverdragne och målade. Ofwan uppå är winden öfwer hela huset och taket täckt med näfwer och torf.» Utanföör detta hus fanns bl. a. »en nymurad stentrappa med Ballustrade af träwärccke», »4 st. medbodar och ett af-trädesrum av bräder och under et taklag», »4 st. wedbodar ...», »1 Stall och 2ne wangs-hus ...», »Et Skafterie af sten nyss murat...», »En träbyggning åt Långbro-Gatan, 2ne Wåningar hög, bestående af Fyra Cammare och en bageristuga, 3ne rum i den öfre och 2ne d:o i nedre wåningen ...», »En Kiörport ...», »En Grundmur ...», »2ne stora träd uppå Gården», »Et hönshus ...», alltsammans totalt värderat till 13 400 dlr (Kmt)! Handlingen är egenhändigt undertecknad av Per Brant den 31 augusti 1750.

⁸⁷ RÅA, diarium 1751, 13.10.

⁸⁸ Se bl. a. SSI, Kungl. brevboken 1752, s. 265 f. och Memorial i d:o av den 12.3.1752 (s. 135 f.) samt Statsdeputationens protokoll av den 18.4.1752 (det sistnämnda anför t i Nyblom, op. cit. s. 109).

lius skrev 1772 i ett brev till Abraham Hülphers, att Brant detta år »disgracierades» vid riksdagen.⁹⁷ Hülphers själv har förstått detta som att Brant fick avsked;⁹⁸ denna uppgift har sedan traderats, bl. a. av Hallardt i hans »Tonkonstnårs-Lexikon» och i Höijers Musik-Lexikon från 1868.⁹⁹ Något avsked var det emellertid inte fråga om; vad som än drabbade Brant medförde det inte någon förändring beträffande hans anställning vid hovkapellet.¹⁰⁰ Och omständigheterna kring disgraceringen — som ytterst bör ha haft sin grund i att han stått kungaparet, i synnerhet drottningen, för nära — må tills vidare vila i dunkel; några officiella uppgifter därom tycks nämligen inte finnas till hands.¹⁰¹ Fallet Brant kan i varje fall inte ha varit lika allvarligt — inte heller så delikat — som fallet von Dalin. Olof von Dalin blev ju efter hot om dödsdom och efter förvisning från hovet rätt snart tagen till nåder igen och (1759) t. o. m. utnämnd till kansliråd redan innan förvisningen blivit hävd.¹⁰² Brant finns hela tiden kvar i listan på »kapellbetjante» och ansåg sig i augusti 1758 till och med oförhindrad — av vare sig politiska eller andra skäl — att söka posten som »Directeur» för hovkapellet efter C. G. von Düben!¹⁰³ I hovkretsar måste denna ansökan alldeles oberoende av vad som förevarit 1756 säkerligen ha betraktats som någonting oerhört på gränsen till det opassande. Direktörsposten var sannerligen inte något för en ofrälse och till på köpet musikanter! J. H. Romans död i november samma år underlättade säkerligen ställningstagandet för höga vederbörande. Brant kunde nu — 31 dec. 1758 — placeras och avlönas som förste hovkapellmästare. (Direktör blev ännu en Düben, Carl Wilhelm (1724–90), son till Gustaf Düben d. ä:s son Joakim och således kusin till Carl Gustaf.) Vid årsskiftet 1758–59 beslöts också att Brant skulle undfå »Capellmästare lönen efter afl[ed]ne Håf-Intendenten Rohman».¹⁰⁴

⁹⁷ Hükorr4°; jfr Nyblom s. 94. — Om revolutionen se C. G. Malmström: Sveriges politiska historia . . ., vol. 4, Sthlm 1899, spec. s. 203–242.

⁹⁸ Historisk Afhandling . . ., Wästerås 1773, s. 110.

⁹⁹ Hallardts uppgift i MAB, hdskr. nr 33, s. 155 f. (item 93); jämför även hans Biograf. Lex. s. 241 f.

¹⁰⁰ Jfr SSIA, HCR.

¹⁰¹ Efterforskningar i Riksdagens Acta (ständersprotokoll, sekreta utskottets protokoll m. fl., handlingar), Justitierevisionens protokoll och Kungl. arkiven, samtliga å RA, har givit negativa resultat. Den enda uppgift som gäller Brant rör ett vittnesmål av honom mot drabanten I. Silfverhjelm, som på ett kaffehus skall ha gjort »förgrifflige utlätelser».

¹⁰² Jfr K. J. Warburg: Olof Dalin. Hans lif och gerning (Ak. avh.), Sthlm 1884, s. 429 ff.

¹⁰³ RÅA, diarium 1758, 21.12. och 30.12.; jfr även Brants skrivelse bland »Inkomna handlingar» för samma år. Med sin chef C. G. von Düben var Brant f. ö. också invecklad i lånetransaktioner omkring 1757. I bpt efter von Düben (SSIA, K. Maj:ts Övre Borggrätt, bpt vol. 1743–1800) finns upptaget »1 Dito [Convolut] angående Capellmästaren Brant». Vad det innehållit och var det hamnat är obekant.

¹⁰⁴ SSIA, HCR 1759, s. 25 ff. och 2082–90 samt Kungl. brevboken.

Man kan tycka att Brant rimligtvis borde varit nöjd med detta resultat. Men lösningen, som knappast kan ha kommit oväntat, tycks ändå inte ha motsvarat hans höga aspirationer. 1760 infaller tvärtom en höjdpunkt för hans aktivitet i syfte att få en bättre plats under Kungl. Maj:ts sol.

Till bakgrunden hör att Brant under sommaren samma år sålt sitt hus.¹⁰⁵ Siffrorna tyder i och för sig på att han kunde ha gjort sig en god förtjänst, med den rekordartade inflation, som satte in vid denna tid, reducerade säkert vinsten avsevärt.¹⁰⁶ Åtminstone tycks försäljningen inte ha förbättrat hans budget.¹⁰⁷ I stället känner han sig föranlåten att ge upp ett formligt nödrop till överste marskalken (vid denna tidpunkt Clas Ekeblad d. y.). Denna gång klagar han högljutt, relaterar alla de orättvisor, som drabbat honom under 32 års tjänstetid, antyder att han (kanske på grund av disgraceringen 1756?) blivit utesluten från »denna heders förmonen» — dvs. att vandra de kungliga tjänstemännens sedvanliga trappa mot ämbetstinnarna —, framhåller att »Naturen welat tillägga mig en talent mera» utöver det musikaliska och begär sammanfattningsvis »en viss tour til ansökande af någon befördran» vid »Kongl. Maj:ts och Riksens Publique wärck».¹⁰⁸

Brant ansåg sig med andra ord lämpad för en högre ämbetsmannakarriär och skulle 1760 gladeligen ha bytt ut hovkapellmästareskapet mot någon helt annan tjänst, om denna kunde ge honom högre lön och samtidigt utplåna »förorsakad olikhet med mine jämnårige i Tjänsten».¹⁰⁹ Sannolikt är det i *detta* sammanhang han utformar den utförliga meritförteckning, som längre räknats till de centrala dokumenten rörande hans musikaliska verksamhet. I ett tillägg till denna meritförteckning (tillkommet 1760 eller 1761?) förklarar han till yttermera visso att han ådragit sig »15 000 plåtars skuld, för at med all sparsamhet kunna nödtorft[igen] leva och underhålla de sina».¹¹⁰ Därpå anhöller han om »tilläggande av 3 000 R. S:mt årl[igen] til

¹⁰⁵ SSA, Uppbördsprotokoll 1760, s. 241, 269 och 293. Egendomen såldes den 18.7.1760 för 21 116 dlr Kmt plus 50 lod silver till »Matem. instrumentmakaren J. Z. Steinholtz».

¹⁰⁶ Om statsfinanserna, inflationen och växelkontorens besvärligheter se E. Heckscher: Sveriges ekonomiska historia II: 2, Sthlm 1949 (bl. a. s. 743 ff. och 751 ff.) samt S. Carlsson: Svensk historia II, Sthlm 1961, s. 160–162.

¹⁰⁷ Uppgifterna om Brants gäldenärer är vid denna tid mer talrika än någonsin. (Se RÅA, diarierna.) Listan omfattar såväl adelsmän och brukspatroner som handelsfirmor och enskilda köpmän. Se vidare not 110.

¹⁰⁸ Jfr Brants skrivelse av den 4.12.1760; Nyblom s. 113 f.

¹⁰⁹ Clas Ekeblad tillstyrkte för övrigt Brants begäran om »viss tour» i mycket välvilliga ordalag. (RÅA, diarium 1760, den 10.12.) Jfr härom WalinKSMA s. 52.

¹¹⁰ Gäldenärer är vid denna tidpunkt (ca 1757–61) Oxenstiernska sterbhuset, Sprengport, handelsmännen Sundberg & Corssar, baron R. W. Coyet, Patrik Alströmer, kammarskrivaren Muræus, den kände handelsmannen [Hans Olofsson] Ström i Göteborg, notarien E. R. Printzell, kamrer L. Ekstedt, lärftshandlaren H. Thunius, vice inspektör C. J. Liedgren, firman Carée & Stutéen och brukspatron C. U. Ugglå. (RÅA, diarierna.) Den uppgivna total-

min och de minas nödortfuga underhållande»,¹¹¹ en begäran som kan förefalla särdeles oblyg om man inte ser den mot bakgrund av tidens prekära ekonomiska situation, som gick ut över både hög och låg.

Att Brant var i ständig penningnöd kan ha många orsaker, men bör sannolikt — och välvilligt — förknippas med hans omsorger om sina söners utbildning. 1760 var de tre äldsta respektive 19, 18 och 16 år; två av dem blev dugliga militärer, den tredje sjöman.^{111a} Inför en uppgift från 1755 att Brant i sitt hus hade boende en informator Nils Åman »24 år g[amma]l [,] har varit ifrån Academien 2 år» ligger det nära till hands att antaga att denne Åman undervisat gossarna Brant.¹¹² Under alla förhållanden torde fadern på allt sätt ha bistått dem i förhoppning om att de skulle kunna klättra högre på samhällsstegen än han själv på grund av ogynnsamma omständigheter förmått. Och detta har säkert inte skett utan uppoffringar: »besvärad af dryge omkostningar för mine wid Kongl: *Arméen* i Pommern warande söner, samt flere Borgenärs förnöjande» heter det i en skrivelse från 1761.¹¹³

Ärendet rörande Brants äskan om ett »tilläggande» avgjordes i december 1762. I överensstämmelse med statsdeputationens rekommendation — och mot hovrättsrådet Ridderstolpes reservation — tillerkändes Brant ytterligare 200 dlr Smt »af statsmedlen» såsom löneökning; i övrigt lämnades hans pro-päer obeaktade.¹¹⁴

Men Brant kunde inte slå sig till ro i avvaktan på riksdagens beslut. Hösten 1762 sitter han alldeles ovanligt illa till: »Nu förlorar mina *creditorer* aldeles tålmodet, då de tid efter annan se mig ohulpen, och i lika elakt tilstånd, och fordra bysättning på min person i brist af *prompt* betalning.»¹¹⁵ Det är i detta beträngda läge hovkapellmästaren kläcker idén att ordna en *Subscription*

summan 15 000 dlr [Kmt] överensstämmer rätt väl med de belopp, som kan summeras ur handlingarna. I förbigående må noteras, att många av de nämnda personerna var bröder i frimurareorden.

¹¹¹ Jfr Nyblom s. 118.

^{111a} Ett antal tacksamhetskrivelser från fadern till militära chefer och till överståthållare i Stockholm finns bevarade i RA och Krigsarkivet.

¹¹² SSA, Mtlgd 1755, Norrmalms V. Ö. s. 48 (Klara församling).

¹¹³ KB, Eichhornska saml. I 15: 6. Skrivelse (utan datering) inkommen till överste marskalken 23 juli 1761, undertecknad P. Brant. Bl. a. nämns här att Brant ingen annan inkomst har än sin »lilla lön, hwilken wäl nu är *graverad* til hälften»; av gäldenärerna nämns baron Coyet, handelsman Ström och hr Anders Berg. Han kommer med konkreta förslag och hävdar att »detta är den enda utväg som jag nu för tiden kan härtil hafwa utan at blifwa *ruinerad* ...». — Jfr även RA, Tosterup-samlingen, skrivelse daterad 2.1.1761 till Johan Sparre angående sonen [Lars] Gustaf.

¹¹⁴ Jfr Nyblom s. 119.

¹¹⁵ Brev till P. Alströmer den 11.10.1762, UUB, Alströmerska brevsaml. G 6: 14, fol. 2947 a. (Till de förut nämnda björnarna träder nu ombud för brukspatron Ugglä och baron U. F. von Höpken; 1763 sökes Brant dessutom för skulder till en kamrer Printz och firman Wallin & Tholerus.)

bland »ädelsinnade Herrar och Gynnare». Det vidlyftiga projektet kan rätt väl studeras i breven till Patrik Alströmer. Alströmer hade varit Brants elev i violinspel.¹¹⁶ Dessutom var de frimurarebröder. Under 1760-talet fick den förmögne »Öfwer*Directeuren*» och musikkännaren höra av sin broder och lärare över hövan.¹¹⁷ Brants intention var dels att Alströmer själv skulle skriva på subscriptionslistan, dels att denne skulle skaffa fram flera namn bland välbärgade göteborgare; han hoppades få listan tillbaka omgående, »gifwe Gud, fullskrefwen med *Alströmmrar* och *Salgrénar*, samt flere sådane Heders Gubbar».

Alströmer reagerade rätt långsamt — eller var kanske hans intresse alltför ljumt? Ännu vid nyåret 1762–63 hade Brant inte hört något ifrån honom och måste den 5 januari 1763 erinra sin Käraste Bror om att han i oktober vädjat till dennes »ädla och rätta Frimurarehjerter». I ett följande brev rekommenderar han utförligt och värtaligt sina söner till »*emploi*» på lämpliga fartyg och snuddar på nytt vid subscriptionsplanen.^{117a}

Av korrespondensen framgår att prosten Odhelius hörde till de trogna hjälparna och att bidrag — de flesta på 1 500 dlr Kmt — påtecknats av excellenserna Ekeblad, Scheffer och Hamilton, överståthållaren von Fersen och två von Höpken. Vidare nämns att herrar Kierman, I. Claeson, H. Peterson, Lefebure, Finlay, Jennings, Olof Ström, Claeson och Hvitfot [Wittfot] ur borgareståndet ävensom »Ärkebiskopen och någre få af Präst-Ståndet» blivit »*sonderade*».¹¹⁸

Brants uttryckligen angivna avsikt var att återbetala de subskriberade lånen med 6% ränta vid följande riksdag. Hur kunde han våga göra en sådan utfästelse? Här avslöjar han sannerligen det »Ministerhufwud», varom J. Miklin skrivit till Hülphers.¹¹⁹ Brant hade räknat ut att mycket litet måste »*risqueras*

¹¹⁶ Jfr BeRI s. 202. I Alströmer-samlingen (deponerad i MAB) finns i avskrift bevarad en assaggio (à violino solo) av J. H. Roman med anteckningen »1748 d. 31 Maj af Capelmäst. Brant».

¹¹⁷ UUB, Alströmerska brevsaml. G 6: 14. Under Brant återfinnes här (1) En kort odatrad skrivelse till »S:T:» med anhållan om ett lån på 150 dlr Kmt; (2) Ett brev till Patrik A. av den 11.10.1762 (återgivet hos Nyblom s. 124 f.); (3) Ett förslag till formulering av subscriptionshandling, daterat 1.9.1762; (4) Ett andra brev till Patrik A., daterat 5.11.1763; (5) En subscriptionslista med fyra ifyllda namn och åtta tomma platser, daterad 1.10.1762; (6) Ett tredje brev till Patrik A., daterat 21.7.1763, handlar icke om subscriptionsprojektet utan om anställningar för två av Brants söner; (7) Ett fjärde brev till Patrik A., daterat 3.1.1765 och innehållande en kondolation med anledning av Alströmers makas död; som bilaga ingår två av Brants egenhändigt författade »Oder» över »Lyckans Skiften» och över »Uppriktighet» samt (8) Ännu en skrivelse till Patrik A. — med påskriften »1766./*Brandt*» berörande en anställning för sonen Adam som styrman.

^{117a} UUB, brevet av den 21.7.1763.

¹¹⁸ Flertalet av dessa personer var frimurare.

¹¹⁹ HüKorr4^o; jfr WalinKSMA s. 52 not 4.

för dem som behaga at hjälpa mig», detta helt enkelt »emedan så många höga och gällande Personer wid Riksdagen lära själfwe så laga at jag, el[le]r mine besparinger blifwa hulpne, hwarigenom de själfwe igenfå deras mig gjorde förskotter, och blj skadeslöse både til *Capital* och *interesse*». ¹²⁰

Brant visste med andra ord att hans sak sannolikt skulle avgöras vid påföljande riksdag. ^{120a} Han begagnade väntetiden till att genom sin subskription göra framstående ledamöter av de tre viktigaste ständerna till medintressenter: dessa skulle då tala i egen sak, och därmed vore framgången säkerställd!

I nutida ögon verkar transaktionen inte uppbygglig, men kanske tedde den sig annorlunda i 1760-talets Stockholm? Brant gör åtminstone ingen hemlighet av hur planen skall fungera. Han har fått sin »Probst gubbe *Odhelius*» att välsigna företaget, och i augusti 1763 får Patrik Alströmer en påstötning av frimurarebrodern A. G. Leijonhufvud, som inte röjer minsta spår till skrupler. ¹²¹ Brevet andas tvärtom varm tillgivenhet för Brant och framställer denne i en odelat sympatisk dager:

»— — Men du kan ej täncka på mig, utan att äfwen komma ihåg bägges vår Wårde Wän, den förtiänte Hr. *Capell*Mästaren *Brant*. Jag wet att vår ömhet för honom är lika: Men lyckligare är du i den förnämsta delen af ett *Sensibelt* hiärtas rörelser för wänner, att du äger förmåga att gagna en Wän, och förnöja dig siälf, lyckligare än jag, som, måste sakna på det ämnet alt, förutan ett rört och uppfylt hiärta.

Hvad Hr *Kapell*mäst. *Brant* angår så är, i anseende till Hans Söner, för hwilcka *Accorder* och annat mer nu skall betalas, hans tillstånd nu just i denna *Articlen* mera hiälpbehöfwande än någonsin förr, och *accepterade* wäxlar skall han innom kortt tid betala til den ändan.

Min aldrakiäraste Bror, nu är ögna blecket, och tillfället till *succés* uti *Souscriptionen* för honom, är nu just i *Giötheborg* mäst gynnade då skieppen till allmän glädje med allmänt öfwerflöd, äro hemkomne. Du täncker så ädelt, att jag ej vågar *recommendera* vår K[äre] *Brant* hos dig, mera än Han är i din wänskap, och till sin egen räddning: Jag önskar dig allenast lycka till möjelig-

¹²⁰ UUB, brevet av den 5.1.1763.

^{120a} Vid riksdagen 1765–66 tycks ärendet dock ej ha förekommit, i varje fall återfinnes Brant icke i Ridderskapets och adelns protokoll (utg. av S. Landahl, vol. 1–2, Sthlm 1958–59).

¹²¹ Axel Gabriel Leijonhufvud (1717–89) blev efter studier i Uppsala kanslist i kansli-kollegium 1734, men övergick 1736 i militärtjänst, vilken han 1766 lämnade med överstelöjtnants rang. 1756–62 var han en av de kronprinsens kavaljer, som ständerna påtvingat hover; 1766 blev han utnämnd till hovmarskalk, följande år till överkammarherre hos Sophia Albertina. Leijonhufvud var bl. a. medlem av *Utile Dulci*; om hans stora musikintresse och hans viktiga roll såsom en av Kungl. Musikaliska akademiens grundare och tillika dess förste preses se främst WalinKSMA. I frimurareorden blev han medlem samtidigt som Per Brant. — Den Carl Wilhelm Leijonhufvud (1728–60), som en tid bodde i Brants hus, var en bror till Axel Gabriel.

het därtill, när nu tillfället yppas. Din K[äre] Bror, kan lyckl[igen] *cooperera* med dig, och tör hända *avancera* det mästa. Det är wis[s]t, att annars är hans, vår Redliga *Brants* undergång ej långt bortta. Gud wälsigne dig. Glöm äfwen ej efter läfwen att hiälpa Hans Son *Adam* till andra Assistenten. Jag är till döden

Min Kiäraste Bror

Stockholm wid
Brantens Pulpet
d: 20 Aug. 1763.

din ödmuke tjänare
och Trogne Wän
A: G: *Leijonhufvud*»

Brant själf är vid gott hopp och låter sin broder Patrik Alströmer höra ekon av det brev, som nyss skrivits vid hans pulpet: »Nu när de förväntade skeppen hemkomma til *G[öte]borg* och Gubbarne hålla sig lustige; Så borde ock til äfwentyrs något, igenom min Gunstige Hr Broders benägne åtgärd stå at uträtta wid min *Subscriptions* lista.» ¹²² Denna gång har Brant emellertid också ett annat angeläget ärende: att tigga om »*emploi* uppå först utgående skepp till *Ostindien*» för två av sina söners räkning. ¹²³ Men även denna sak går trögt; ännu tre år senare nödgas Brant »påminna om min Sons *recommenderande* . . .». ¹²⁴

Detta är praktiskt taget allt vi vet om Brants sista levnadsår — frånsett de aldrig sinande uppgifterna om hans skuldförbindelser, som uppnår ett maximum under åren 1764–66. Gäldenärerna är vid denna tid omkring ett dussin, och det sammanlagda skuldbeloppet är 1765 uppe i nära 18 000 dlr Kmt . . . ¹²⁵ Under denna period hade Brant måst byta ut det egna huset först mot en enklare bostad i kvarteret Stuten; sedan har han kort före sin död flyttat ännu en gång, nu till »Gamla stan». ¹²⁶

Det enda som återstår att tillfoga är den tragiska slutvinjett, som lämnas i rådhusrättens protokoll av den 5 augusti 1767 med uppgiften om att Per Brant då inlämnat konkursansökan. ¹²⁷ Fyra dagar senare avled han »af okänd

¹²² UUB, Alströmerska brevsaml. G 6: 14, brevet av den 21.7.1763.

¹²³ »*Lieutenant Pebr*» som »farit til sjöss sedan 1755» och studerat vil »Kongl. *Amiralitets Cadette Corpsen* i *Carlskrona*» samt hans »3dje son i ordningen *Adam Brant* . . . som nu är 19: år» och som »studerat och lärdt at räkna» men »har ingen *emploi* utan är mig til last». — Det förtjänar påpekas att Brant flera gånger i korrespondensen med Alströmer talar om sina många barn och att han den 21.7.1763 åberopar sina omkostnader för »*education* och underhåll för 6. Barn»; två av hans åtta barn hade avlidit i späda ålder. Han skriver bl. a. att han »användt det endaste jag ägt at skaffa de bägge äldsta sönerna i Cronans tjänst . . .».

¹²⁴ UUB, Alströmerska brevsaml. G 6: 14, fol. 2951 r. &c., daterat 1766.

¹²⁵ RÅA, diariet. — Om inflationen och prisstegrings topp 1764 se S. Carlsson: *Sve-riges historia II*, tabellen s. 161.

¹²⁶ SSA, Kronotaxeringslängd 1765, s. 406, och 1767, s. 1196 (Stora Nygatan 1). Huset nr 60/61 i kvarteret Stuten låg i S. Jacobs församling.

¹²⁷ SSA, Rådhusrättens protokoll 1767, s. 841.

feber» i den bostad på Stora Nygatan 1, som hans hustru sedan skulle behålla till sin död sexton år senare.¹²⁸

Någon bouppteckning efter Brant finns inte bevarad, och måhända upprättades aldrig en sådan över konkursboet. Den i konkursansökan ingående bok- och musikalie-förteckningen har förkommit. I oktober 1767 sökte sterbhuset återfå en del utlånade musikalien,¹²⁹ men om resultatet av denna annonsering är ingenting bekant. När Charlotta Regina Brant omsider avled den 1 oktober 1783 »af ålderdom», fanns varken instrument eller musikalien kvar i hemmet.¹³⁰

SUMMARY

Notes on Per Brant. I

This first section of notes on Per Brant (1714–67), the Swedish composer and Master of the King's Music, is devoted to his origins and career. A subsequent article will discuss his role in the musical life of Stockholm, as well as the musical works associated with his name.

Per Brant was a pupil of and successor to Johan Helmich Roman, and he has long been recognized as one of the leading figures in the musical life of Stockholm during the later part of the *Fribetstiden* or Period of Liberty, and particularly from the 1740's to the 1760's. Information about him was gathered by H. Nyblom and S. Walin among others... (see above, notes 1–4). Many matters, however, remained very obscure. Until now it has not been known where or when Brant was born, nor even whether he was of Swedish or foreign extraction. His role in the musical life of the metropolis is still imperfectly known to us and has therefore been subject to dispute, and as for the compositions which have been ascribed to him, the most characteristic of their common features are uncertainty and contradiction in the attribution of composer. On some points clarity may never be attained since the extant source material leaves many gaps, but certain conclusions, both positive and negative, can be arrived at.

The first part of the article (pp. 7–16) deals with Brant's birth and family. The only information previously available was that he had died in Stockholm on August 9th, 1767, "of an unknown fever", and that he was then supposed to be fifty-four years old. As a result of extensive research among different archives, it has proved possible to discover the details of Brant's extraction, family and birth. The process by which this information was unearthed is described in some detail in the article, since the solving of this genealogical problem provides an example of research methods which are perhaps not without general interest.

¹²⁸ SSA, Storkyrkoförsamlingens arkiv Fa: 2; se även ovan s. 9 not 20.

¹²⁹ Inrikes Tidningar 1767, N:o 82, den 18.10. Jfr A. Wiberg: Den svenska musikhandels historia, Sthlm 1955, s. 107.

¹³⁰ Dödsattesten bevarad i KB, Eichhornska saml. I 15: 6; se även SSA, Nedre Borg-rättens bpt 1783 s. 813 f.

When no Per (Pehr, or Petrus) Brant, born about 1710–15, could be traced in the church registers of the Diocese of Stockholm, an alternative starting point was found in Brant's own statement that he had studied at the "Royal Academy", i.e. the University, of Uppsala. Further research in the parishes around Uppsala at long last produced results. In the parish of Esterna to the east of Uppsala a certain Petrus was baptised on the day after Boxing Day, 1714. Petrus was the son of one Berge or Börje Brant, a fiscal officer of the Crown, who later became Burgomaster of Norrtälje. Three types of evidence indicate that Per Brant and this Petrus must have been one and the same person: (1) baptismal notices from several sources, which supply us with a collection of the names of the children, relatives and god-parents both of the Master of the King's Music and of the burgomaster's son, compare pp. 9 ff. and the genealogical tables on p. 12; (2) chronological data and information about the places of residence in particular of Per Brant and also of Berge Brant, see pp. 14 f.; and (3) other information corroborating the conclusions drawn from (1) and (2), see pp. 15 f. One essential link in the chain of evidence is Per Brant's own statement, recorded in the oldest rolls of the Swedish Freemasons (1751/52), that his full name was "Pehr Börje-son Brandt" and the region where he was born was "Roslagen".

Per Brant was thus born in Sweden, about thirty-five miles north of Stockholm, and came of Swedish stock. He grew up in a part of the country which was, at least after the close of the eighteenth century, one of the areas richest in traditional fiddle music and in Uppsala around 1726–7 he would have been able to contact the cultured musical world through the then existing *Collegium musicum*.

Brant followed his parents to Stockholm in the autumn of 1727, and in the following year he already appears both as an unpaid probationer in the Royal Orchestra and as a copyist of music. He very soon developed a real mastery in the copying of music (see in this connection Be&DaHN, where Brant has the designation H/N 2). After 1733 Brant was for a while secretary etc. to Bestucheff, the Russian envoy in Stockholm, and then on May 10th, 1735 he was appointed to the Royal Orchestra (with which he had already been working for about eight years); from May 7th, 1737 he received the ordinary salary for a member of the orchestra, and on March 15th, 1738, Brant was the first person in Sweden to be given the title of "konsertmästare" (leader), though without any corresponding rise in pay. At about the same time he married Charlotta Regina Höök. (For the children see pp. 9–10 and 12.) His subscription concerts from about 1738–43 will be mentioned in the following part of this study. His plans for a lottery to provide for the education of musicians fell through in 1746–7 (these plans are discussed by Nyblom and Walin).

In 1751 Brant became a member of the Order of Freemasons and acted for a while as their Master of Ceremonies; as a result he came into contact with several of the country's noblemen and high officials. In 1756 he seems to have been concerned in the so-called "Court Revolution", which originated from Queen Lovisa Ulrika and her immediate circle, to which Brant must have belonged. His "disgrace" in that year, which is mentioned in a letter of 1772, did not, however, lead either to his dismissal, or to any alteration in his official position, and he does

not appear in the state archives among those accused and condemned in connection with the attempted revolution.

The biographical information otherwise available is meagre and primarily throws light on the deplorable and extremely complicated state of his finances from 1738 until the year of his death. The number of promissory notes can, however, be partially accounted for by the grave inflation which afflicted Sweden in the 1760's, and by Brant's ambition to give his sons a good education. (Two of them became officers, reached high rank, and were raised to the nobility.) Nevertheless, taken as a whole, the information about Brant's pecuniary worries and about the repeated delays over the years in the paying of his salary illustrates the precarious position, both social and financial, in which even outstanding musicians found themselves in Sweden during the Period of Liberty. Brant, who was considered by one informant to have "the intelligence of a statesman", had high aspirations; among other things he attempted in 1758 to become "Directeur" of the royal orchestra and in 1760 to enter on the career of a higher official. He was clearly ready to leave his position as Master of the King's Music if anything better offered. However, nothing did. On August 5th, 1767, Brant was obliged to submit a petition of bankruptcy to the Stockholm court; four days later he was dead. The list of books and musical MSS. drawn up on this occasion has not been preserved, and when Brant's widow died in 1783 neither MSS. nor instruments remained in the home.